

א. 'נהרדעי' אמרו שקנה את הקרקע שמתחתיו, עד התהום. (לרשב"ם – יכול הוא ליטע אילן אחר במקומו, לכשיבש. לר"י – אין לו זכות זו, אלא שכל זמן שהאילן קיים, אין זכות למוכר לעשות חלל תחתיו, שקנאו עד התהום).

רבא חלק ואמר שהקונה בסתם לא קנה קרקע כלל, (אלא בקונה שלשה אילנות, שקנה בניניהם וסביבותיהם, כפי צרכם). אלא שאם החזיק ג' שנים באילן ואכל פירותיו וטען שהמוכר פרש לו במכירתו גם את הקרקע – הרי זו חזקה.

(וכן הלכה; מכר אילן בסתם – לא מכר קרקע, ויכול המוכר לחפור תחת השרשים, בענין שלא יזיק לאילן. ואם יבש האילן – לא יטע הקונה אילן אחר תחתיו. ואם טען שמכר לו והחזיק ג' ש – זכה. לפיכך כל המוכר אילן יש לו למחות בתוך כל ג' שנים, כדי שלא יטען הלה חזקה על הקרקע. – פוסקים, רטו, ט קמא, כ).

ב. רבא אמר שאין לו קרקע, לפי שעומדים לעקירה. (וכ"נ בשו"ע – רטו, ז). ותלה ר' זירא שאלה זו במחלוקת התנאים לענין כלאים.

דף לח

עג. א. מחאה שלא בפניו – הוי מחאה או לא?

ב. המחזיק בקרקע (שהיתה) של אדם ששוהה במקום אחר – האם יש לו חזקה?

ג. מחה בפני אנשים שאינם יכולים לומר למחזיק את מחאתו – האם זו מחאה?

א. לדעת תנא קמא דמתניתין – הרי זו מחאה, אלא אם אין שיירות מצויות ממקום המערער למקום המחזיק, כגון בעתות חרום, או בארצות מרוחקות – שאז אין זו מחאה, (וממילא אינה חזקה, לפי שלא יכל הלה למחות, וגם אינו חייב לבוא לכאן למחות, גם אם שמע מהחזקה).

לדעת ר' יהודה – אין זו מחאה, (ולדעתו, צריך לבוא ולמחות לפניו, ואם לא מיחה – הפסיד. כך מתפרשת שיטת ר' יהודה לפי רב, אבל לרבא (לט). אף לר' יהודה הויא מחאה).

(הלכה כתנא קמא, שמחאה שלא בפניו – הויא מחאה).

ב. לתנא קמא – אם שיירות מצויות, שיכולה המחאה להגיע למקום המחזיק – הרי זו חזקה. אין שיירות מצויות – אינה חזקה. לר' יהודה, אפילו אין שיירות מצויות – חזקה, שנתנו לו ג' שנים כדי שיהא סיפק בידו לשמוע ולבוא ולמחות. אך אם אינו יכול לבוא לכאן ולמחות, כגון מי שברח ממקומו, בין מחמת מרדין בין מחמת ממון – סובר ר' יהודה שאין זו חזקה. (כן הוא לדעת רב). אבל לת"ק, כל שברח מחמת ממון יכול למחות במקום שהוא שם. ואם ברח מחמת מרדין, שחושש שיתגלה מקומו – אף לתנא קמא אין זו חזקה. וכן פסק רבא. (וכן הלכה. וכתבו הפוסקים (עפ"י נמו"י לעיל) שאם המערער עבר ממקום למקום, הכל הולך אחר מקומו שבסוף שלש השנים. ואולם אם היה כאן וידע שיצא ולא יחזור עד לאחר שלש שנים, ולא מיחה – חזקתו חזקה).

ג. לפי לשון אחת בגמרא, נחלקו בדבר רב ושמואל, כגון שהעדים חגרים, או שהם מרחיקים לכת למקום אחר ויודע בהם שלא יבואו למקומו של המחזיק. לרב, הרי זו מחאה, ד'חברך – חבא אית ליה...', ולרב ענג אליבא דשמואל אין זו מחאה. (כתבו הפוסקים (קמא, א) שהלכה כאן כרב, דהוי מחאה, שכן משמע מכמה סוגיות. וע' ריטב"א).

דף לט

עד. כיצד היא המחאה? ובפני כמה אנשים היא נעשית? ומה הדין כשאומר לנוכחים שלא לגלות מחאתו למחזיק או לשום אדם, או שהם אמרו כן למוחה, שלא יגלו? אם מחה פעם אחת – האם די בכך או צריך למחות שוב, ומתי? ומה הדין כשמחה כמה פעמים בטענות שונות סותרות?

אומר בפני שנים או בפני שלשה לפחות (מחלוקת אמוראים. והלכה: בפני שנים. קמו, א): 'פלוני גזלן הוא, שמחזיק בקרקעי בגולה, (או רק 'פלוני אוכל קרקעי בגולנות'. רא"ש), ולמחר אתבענו בדין'. (לפר"ח צריך לומר בדוקא 'למחר אתבענו בדין', ולר"י ורשב"ם – אינו בדוקא).

אמר לשומעים 'אל תאמרו לו' – נחלקו רב זביד ורב פפא אם מחאתו מחאה (כיון שלא מנעם מלומר לאחרים, ולבסוף תודע המחאה למחזיק) או לא. וכן נחלקו כאשר הם אמרו לו 'לא נאמר לו את מחאתך'.

ואם אמר 'אל תגלו שיחנו כלל וכלל' – לכל הדעות אין זו מחאה. ואם לא אמר להם אך הם אמרו לו 'לא נגלה שיחנו' – מחלוקת רב פפא ורב הונא ברדור"י, שאפשר שכיון שלא מוטל עליהם הדברים וגם אינם מפסידים מכך – לא ישגיהו, ולבסוף יגלו לאחרים. (להלכה, לעולם היא מחאה, מלבד כשאמר להם לא לגלות לשום אדם. רשב"ם, ר"י, רא"ש, טוש"ע קמו, ג).

גידל בר מניומי סבר שצריך למחות בכל שנה ושנה. ואמרו לו שאין צורך אלא פעם בשלש שנים, וכן אמר בר קפרא. וכן הסיק רבא להלכה. ר' יוחנן תמה בטעם הדבר שצריך לחזור ולמחות, (אך לא נחלק למעשה. רשב"ם).

טען המערער כעבור זמן, טענה הסותרת את טענתו הראשונה, כגון שאמר בתחילה 'גזולה' ואח"כ 'ממושכנת' – כאילו לא מחה, וכעבור ג'ש זכה הלה בקרקע. (לשיטת הרשב"ם בטלו שתי המחאות. ולהרא"ש, כל שטען שתי טענות סותרות בתוך ג' שנים הראשונות, אין חזקתו חזקה, שמחאה אחת לא בטלה. שיטת ר"י בן מגאש שבמקרה של חילוף טענות אין חזקתו חזקה אלא כעבור ט' שנים, שהחליף המערער ג' פעמים את טענתו).

דף מ

עה. מהם הכללים העולים מן הסוגיא לענין הצורך בנטילת רשות מבעל הדבר, לכתוב את מעשיו בשטר?

דברים שהם לזכותו ולטובתו – אין צריך ליטול ממנו רשות. כגון מחאה, מודעה (=מסירת הודעה על ביטול פעולה מסוימת שיעשה).

דברים שהם לחובתו – צריך ליטול רשות, כגון: הודאה לחיוב עצמי. (וניתן אף לכתוב בשטר שהוא צויה לכותבו, ואינו נראה כשקר, לפי שעצם המסירה בפניהם נחשבת כאילו אמר להם. תוס'. וע' נמו"י שבדוקא יכתבו בסגנון זה של שליחות, ולא כסיפור דברים. ויש שיטה המחלקת בזה בין מודעה למחאה – ע' קצוה"ח רה, א). דבר שהוא בגדר מעשה בית דין, שצריך להעשות בפני ג' – כותבין אותו ללא דעתו ורצונו, הגם שאינו לטובתו. (כן עולה מקושיית הגמרא 'האי קנין היכי דמי...!', כפרשב"ם).

גם דבר שנעשה בפני שנים, אם הוא עומד כרגיל להכתב, אפשר לכותבו ללא נטילת רשות מפורשת, שמן הסתם דעתו שיכתבו. (ולכך קנין בפני שנים ואצ"ל כתובו).

(על תוקף שטר כזה, שכתבוהו ללא דעת הצד המתחייב, נחלקו ראשונים האם הוא מהוה עדות גמורה, או אינו אלא תקנת חכמים מסוימת במחאה ומודעה, אבל מה"ת אין כאן עדות, דכתיב 'מפיהם' – ולא מפיה כתבם).

עו. מהם התנאים לכתוב שטר 'מודעה' לביטול גט, מתנה, מכר?

רבה ורב יוסף אמרו שאין כותבין מודעה אלא כאשר הצד השני סרבן בדין, אבל אם מציית, אין כותבין, שיכול לתובעו בדין. ואביי רבא חולקין וסוברים שכותבים מודעה על כולם, שפעמים אין ב"ד מזומן. (וכן הלכה).

במכר, (לדעת רבא. וע' להלן מח), אין כותבין מודעה אלא אם יודעים העדים שאנוס הוא במכירה זו באונס גמור, כגון מעשה דפרדיסא שאנסוהו למכור, ואם לא היה אומר שמוכן למכור – היה מפסיד כרמו. אבל אם לא הכירו העדים את אונסו – אין כותבין שטר מודעה. וכל מודעה שלא נכתב בשטר 'אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא' – אינה מודעה.